

Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE

DE CE SUNTEM ORTODOCȘI?

Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae
DE CE SUNTEM ORTODOCȘI ?

EXTRAS DIN REVISTA „TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ” Nr. 4-8, 1991

Este greu a enumera toate motivele pentru care suntem și ținem să fim un neam ortodox. Vom încerca să înșirăm doar unele dintre aceste motive.

1. Ortodoxia ne-a menținut ca un neam unitar și deosebit, cu un rol important între popoarele din Orient și Occident. Ea ne-a dat puterea să ne apărăm ființa față de îndelungata ofensivă otomană, constituind un zid de apărare și pentru popoarele din Occident, deși, pe de altă parte, ne-a ajutat să ne apărăm ființa și față de unele din popoarele vecine din Occident. Am apărut prin ea poarta Occidentului în fața avalanșei otomane, dar ne-a fost și o poartă care ne-a apărut de pofta de stăpânire și de nimicire a unor popoare din Occident. Ne-am apărut, prin Ortodoxie, ființa noastră din partea navalei prelungite a otomanilor, dar și din partea unor popoare din Occident, ajutându-ne să avem și un rol în apărarea Occidentului.

Fără Ortodoxie istoria noastră n-ar fi dobândit gloria din vremea lui Mircea cel Bătrân, a lui Mihai Viteazul, a lui Ștefan cel Mare și a altor voievozi.

Dar Ortodoxia nu ne-a dat numai puterea să ne apărăm ființa națională și liniștea

Occidentului, ci ne-a dat și puterea să contribuim la menținerea^ popoarelor (grecilor și slavilor) din Balcani. Țările noastre au adăpostit cultura acelor popoare și le-au dat puterea să se dezvolte și totodată să se mențină chiar ajunse sub jugul otoman. Am susținut mănăstirile din Sfântul Munte, bisericile și mănăstirile din acele țări, inclusiv cele din Țara

Prin Ortodoxie poporul nostru a jucat, ca un fel de centru, un rol apărător pentru Orientul și Occidentul european. Câtă vreme Europa a stăpânit, prin cruciade și în alte forme, popoarele din Răsăritul ei, poporul nostru a avut un rol pozitiv și pentru Apusul și pentru Răsăritul european. Rolul acesta îl vom putea îndeplini și în viitor. Ca popor latin ortodox, prin latinitate putem apela la popoarele din Occident să dezvolte relațiile ecumenice cu creștinismul răsăritean, făcând posibilă o sinteză între spiritualitatea ortodoxă și națiunile occidentale, iar celor din Răsărit dându-le puterea să realizeze aceasta între Ortodoxia lor și spiritul organizator al civilizației occidentale.

Dacă poporul nostru s-ar rupe de Ortodoxie, ar înceta rolul lui de punte vie între Orient și Occident, dar și caracterul de sinteză unică a spiritualității lui între celelalte popoare, adică identitatea noastră cu totul deosebită, căci n-am format și nu formăm numai o punte exterioară între popoarele din Occident și cele din Orientul Europei, ci și o sinteză spirituală originală între ceea ce le este propriu unora și altora. Iar aceasta ne distinge nu numai de popoarele din Orient și de cele din Occident, ci și de popoarele ortodoxe din Orient.

Noi unim, în spiritualitatea noastră, luciditatea latină sau încrederea în înțelegerea rațională a realului, proprie Occidentului, cu sentimentul tainei nepătrunse a existenței, propriu popoarelor din Răsăritul Europei. Dar noi, ca latini, aducem în taina lucrurilor și a persoanelor totodată o lumină, mai accentuată decât popoarele slave, dar o lumină care nu mărginește, ci definește și care este proprie popoarelor occidentale. În privința aceasta suntem mai aproape de spiritualitatea creștină primară, rămasă prezentă și în spiritualitatea poporului grec, deși cu o mai redusă trăire sentimentală a acestei lumini decât în spiritualitatea românească.

Poporul nostru aduce în aceasta înțelegerea accentuată dar și simțită a tainei ca lumină, o sensibilitate și un echilibru al înțelegerii și al simțirii. N-avem în acestea nici o tendință spre trezvia, oarecum mai rece, occidentală, pentru că pornirea fierbinte a pasiunii întunecate și nemărginite se ivește uneori ca reacție împotriva primei. Noi avem echilibrul delicateții în această înțelegere luminoasă și plină de un respect profund față de taina nesfârșită a persoanelor și a lumii în general, trăită în bucuria comuniunii. Prin echilibrul acesta suntem străini de orice unilateralitate, prețuind toate lucrurile, toate persoanele, toate faptele în importanța lor, ca să nu mai vorbim de echilibrul românesc general între Orient și Occident.

Vrem să ne pierdem unitatea noastră în această identitate unică, echilibrată, cuminte, fărâmițându-ne în tot felul de grupuri neopro-testante, unilaterale, extremiste, care își afirmă în mod superficial orgoliul lipsei de păcat și critică pe ceilalți ca plini de toate păcatele, necunoscând conștiința smerită a imperfecțiunii proprii și a delicateții respectului tainei celorlalte persoane?

Sau vrem să ne pierdem în haosul întunecat al confundării tuturor într-o esență care nu

cunoaște un Dumnezeu al comuniunii și iubirii interpersonale pe care o cere aceasta și de la noi, lăsându-ne atrași de confundarea tuturor într-o esență indefinită, cum face budismul, și, în general, religiile orientale care văd fundamentul indistinct al lumii acesteia ultima realitate?

2. Dar prin ultimele descrieri ale spiritualității noastre creștine am trecut de la reliefația importanței Ortodoxiei pentru neamul nostru la prezentarea valorii ei în ea însăși.

Prin Ortodoxie ne-am păstrat credința creștină de la început, sau adevărata credință, primită o dată cu începuturile existenței noastre ca neam, această credință constituind astfel o componentă esențială a spiritualității noastre.

În Faptele Apostolilor, ucenicul Apostolului Pavel spune că în a doua călătorie misionară, deci după anul 50 după Hristos, ajungând împreună în Troia, *noaptea i s-a arătat lui Pavel o vedenie: Un bărbat macedonean sta rugându-l și zicând: Treci în Macedonia și ne ajută. Și Luca adaugă îndată: Când a văzut el această vedenie, am căutat să plecăm îndată în Macedonia, înțelegând că Dumnezeu ne cheamă să le vestim Evanghelia... Plecând cu corabia ... am ajuns la Filipi, care este cea dintâi cetate a acestei părți a Macedoniei și colonie romană. Iar în această cetate am rămas câteva zile. Acolo cea mai fierbinte primitoare a cuvântului lui Pavel a fost Lidia, care a rugat pe Pavel și pe însoțitorii lui să rămână în casa ei (Fapte 16, 9-15).*

Din Filipi, Apostolul Pavel și însoțitorii lui au dus creștinismul și în alte orașe macedonene, între care și în Tesalonic și Bereea (Fapte, cap. 17) care până azi purtând numele de Veria este locuit aproape în întregime de macedoneni. Acești macedoneni erau traci, care purtau și numele de besi. Besii se întindeau și dincolo de Bosfor, în Bitia, sub numele de Biți. Troia era unul din orașele lor. Ei erau în fond un neam romanic, ca dovadă stă faptul că Enea, nepotul lui Priam, plecând din Troia după ce a fost cucerită de traci, se duce în Italia, unde întemeiază Roma. Dar o dovadă despre romanitatea acestor traci sau besi este și faptul că numai ei rămân după plecarea armatelor romane din Dacia, și apoi din sudul Dunării, vorbitori ai limbii romane, câtă vreme în Grecia, Egipt, Asia Mică, această limbă s-a pierdut.

O dovadă a romanității acestei populații, dar și a faptului că ea a fost creștinată înainte de Roma, unde Pavel și probabil și Petru merg abia mai târziu (Pavel a mers acolo după a treia călătorie misionară), este și limba latină, dar o limbă latină deosebită de cea răspândită de la Roma în tot Occidentul, care s-a tradus în noțiunile fundamentale ale acestei credințe pentru această populație: Făcător și nu Creator, Fecioară și nu Virgo, Inviere și nu Resurrection, Tată și nu Pater, Dumnezeu și nu Deus.

Dar ceea ce este important de semnalat este că poporul nostru, rămas legat de popoarele din Răsărit, a păstrat credința creștină așa cum a primit-o la început, deci în forma ei precizată în scrierile Părinților din Răsărit.

Iar acest creștinism neschimbat, menținut cu multă scrupulozitate prin Sinoadele ecumenice și prin Liturghia lui străveche, și-a păstrat nota lui fundamentală: unitatea

strânsă a sufletului și a creației în general cu Dumnezeu, fără ca această unitate să cadă în extrema unei concepții panteiste.

Astfel, spiritualitatea echilibrată și de largă sinteză a poporului nostru nu se datorează numai prezenței lui geografice între Răsărit și Apusul Europei și caracterului lui pe de o parte latin, pe de alta răsăritean prin credința lui, ci și faptului că el și-a însușit de la începuturile existenței lui și și-a păstrat credința creștină originală, care reprezintă prin ea însăși un echilibru între deosebirea lui Dumnezeu de creație și între prezența Lui în creație. Trecând spre Occident, credința creștină s-a schimbat în sensul că Dumnezeu a fost cugetat tot mai despărțit de lume, ceea ce a trezit uneori ca reacție o gândire panteistă, de confundare a Lui cu esența întunecoasă a lumii (Eckhardt, Bohme) sau o gândire sentimentală la un Hristos răstignit în trecut, ca în mistica catolică feminină, nu trăit în lucrarea Lui prezentă în noi.

În Occident, despărțirea lui Dumnezeu de lume a dus în catolicism la înțelegerea Bisericii ca având mai puțin prezent pe Hristos în ea, fiind înlocuit de un vicar (loțtiitor), preocupat de extinderea puterii lui și a subordonaților lui în lume, în mod accentuat de stăpânirea peste domeniile vieții omenești în sens politic. Dumnezeu este gândit rațional ca o realitate oarecum retrasă în cer și nu trăind în lucrarea Lui tainică în suflete. De aceea s-a pus mai puțin accent pe rugăciune și pe Taine, prin care se cer și se obțin lucrările Lui.

Dezvoltarea aceasta și-a găsit formularea nu numai în teoria rolului papei de vicar sau loțtiitor al lui Hristos, ci și în respingerea învățaturii răsăritene despre energiile sau lucrările necreate, prin care Dumnezeu este activ în lume, deși prin ființă rămâne neconfundat cu ea. Aceasta a avut drept concluzie învățătura catolică despre caracterul pur creat al grației, primită de la Dumnezeu prin rugăciune și dată nouă prin Sfintele Taine.

De aici vine și caracterizarea disprețuitoare din partea catolică, a Tainelor, ca rit. Astfel îi declară pe greco-catolici, catolici „de rit bizantin”, ritul neînsemnând nimic în distincția acestora de catolicism. Dar unde ne întâlnim propriu-zis cu Hristos, dacă nu în Botez și în Euharistie, în prima candidatul declarând la întrebarea preotului: „Te unești cu Hristos?” cu răspunsul: "Mă unesc cu Hristos", iar în Euharistie, preotul declarând: "Se împărtășește robul lui Dumnezeu (N.) cu trupul lui Hristos".

Protestanții au făcut un pas mai departe în această minimalizare a Tainelor, înlăturând pe cele mai multe din ele, iar grupările neoprotestante înlăturându-le cu totul. S-a rămas cu discursuri despre un Hristos, și, la protestanți, dar mai ales la neoprotestanți, cu niște cântări sentimentale care nu spun aproape nimic despre dumnezeirea și lucrarea lui Hristos, ci doar niște declarații sentimentale despre iubirea Lui față de cei ce-L caută sau cei care-I cântă Lui. Aceasta închide persoana umană și creația în ele însele, cum Il închide și pe Dumnezeu.

Iar prin aceasta nu nesocotesc porunca Mântuitorului Hristos sau Evanghelia, prin care cere Apostolilor să boteze pe toți cei ce cred în El în numele Sfintei Treimi (Matei 28, 19)? Și nu nesocotesc celelalte porunci ale Lui, prin care cere Apostolilor și urmașilor să se împărtășească cu Trupul și Sângele Lui, sub chipul pâinii și al vinului (Luca

22,19;Ioan6,53;56;I Corinteni 11, 27,29)? Sau nu nesocotesc porunca Lui, care a dat urmașilor Duhul Sfânt spre iertarea păcatelor (Ioan 20,22-23)?

Aceasta a dat un caracter laic cultului. Dumnezeu a rămas un obiect de gândire neexperimentat sau pur rațional, simplificând în mod unilateral învățătura și viața creștină. S-a socotit că Dumnezeu este percept în întregime, prin prezența Sa în lume, dar și absent în întregime din lume.

S-a pierdut sentimentul unității complexe în Dumnezeu a realității. Pe plan politic aceasta a dus fie la un imperialism bisericesc peste oameni, fie la o vedere a realității umane numai ca o masă unitară care poate fi stăpânită și condusă în mod uniform. Din Occident au ieșit astfel prețuirea tuturor ideilor contradictorii sau formele de gândire pline de dispreț pentru fiecare persoană, dar în comuniune iubitoare cu celelalte. Cultura Occidentului însăși excelează printr-un individualism nesfârșit, dar monoton, sau printr-un spirit uniform. Ea este departe de prețuirea și respectul valorilor și problemelor reale ale relațiilor vii dintre oameni.

Relația cu Dumnezeu a devenit o temă de simple discursuri raționale, uniforme în catolicism sau de o diversitate în protestantism care împarte pe creștini în tot felul de grupuri.

De la discursomania uniformă a catolicismului s-a înaintat la discursomania individualistă a protestantismului și la discursomania a tot felul de grupuri neoprotestante. Ce a mai rămas din Biserica cea una, dar una prin iubire și prin prezența aceluiași Hristos în toți cei ce cred în El?

Numai prezența reală a aceluiași Hristos în toți cei ce cred, dar pe care Hristos nu vrea să-i anuleze în ceea ce are fiecare persoană ca propriu, poate menține atât unitatea cât și bucuria tuturor în aceeași comuniune în El. Numai aceasta poate aduce atât echilibrul spiritual în fiecare, cât și în relațiile între toți, unită cu respectul delicat pentru fiecare persoană nu numai pentru ceea ce are propriu, ci și pentru faptul că în fiecare persoană același Hristos lucrează potrivit cu însușirile ei.

Această prezență reală a lui Hristos în toți duce la menținerea lor într-o unitate, dar într-o unitate a iubirii, nu a confuziei. Aceasta afirmă Ortodoxia sau creștinismul originar păstrat în ea în diferite forme.

Venirea reală a lui Hristos prin Duhul Sfânt în credincioși a fost exprimată de Părinții Bisericii din primele secole prin ideea de *participare* a credincioșilor la dumnezeirea Sfintei Treimi, ceea ce are ca urmare o îndumnezeire a lor care se face cunoscută în cei ce se străduiesc să fie tot mai uniți cu Hristos prin imitarea vieții Lui ca *sfințenie*. Sfinții sunt recunoscuți și în Biserica Romano -catolică, dar ei sunt sfinți mai mult prin realizările lor pe plan social și către ei. Protestanții au mers atât de departe în negarea sfințeniei în omul care crede în Hristos, încât definesc credința numai ca o anumită siguranță prin care omul se bucură de iertare din partea lui Hristos, cu toate păcatele pe care continuă să le aibă ca și cei necredincioși.

Contrar acestei idei, aderenții grupurilor neoprotestante afirmă o lipsă totală de păcate a lor, chiar din momentul în care au devenit membri ai grupului lor, declarându-i cu mândrie pe toți cei ce nu fac parte din grupul lor păcătoși la extrem. Ei nu gândesc că însăși

această mândrie simplistă a lor este un păcat. Lipsa lor de păcat o văd nu într-o bunătate unită ca smerenia și iubirea față de orice om, ci în înfrânările de la câteva obiceiuri exterioare: de la băuturile alcoolice, de la înjurături, de la carne de porc, care nu merg însă până la post, până la bunătate și ajutorare dezinteresată a altora. Nu numai că nu au înțelegerea complexității persoanei umane, care poate lupta pentru desăvârșire, dar nu o realizează niciodată.

În Ortodoxie, Hristos ne dă puterile Sale Dumnezeiești sau însăși viața Sa dumnezeiască veșnică prin îndumnezeire, pe când El o are pe aceasta prin fire. Aceasta pentru că noi suntem o fire creată de El, pe când El are firea necreată, deci din veci și în mod nesfârșit. Iar aceasta ne distinge de El. Puterea Lui creatoare ne-a adus la existență și ne menține în existență. Dar tot puterea Lui ne dăruiește, dacă voim să o primim, o viață asemănătoare cu a Lui, cu toate bunătățile și în fericirea comuniunii. Aceasta ne ține într-o legătură insolubilă cu El, dar întrucât noi o primim de la El, iar El este izvorul ei, ne și distingem de El, sau nu ne confundăm.

Sfântul Chirii spune în comentariul la Evanghelia lui Ioan, versetul 10, 28: *Eu dau viață veșnică oilor Mele și nu vor pieri în veac și nimeni nu le va răpi din mâna Mea.* „Prin faptul că nu le dă viața prin fire și că El o dăruiește aceasta din Sine însuși și nu primind-o de la altul. Iar prin viața veșnică nu înțelegem o lungă durată temporală de care se vor împărtăși toți după înviere, buni și răi, ci viețuirea în fiecare. Putem înțelege prin viața veșnică și binecuvântarea tainică prin care Hristos ne sădește viața Lui prin împărtășirea dată credincioșilor de trupul Său, după spusa: *Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, are viață veșnică* (Ioan 6,55)".

Unindu-Se cu noi prin împărtășire, în sens larg, Hristos ne face împreună fii ai Tatălui cu Sine, sau frați ai Săi, dar după har, nu prin naștere din ființa Tatălui, cum este singur El, căci Fiul lui Dumnezeu nu S-a făcut om numai ca să satisfacă onoarea jignită a lui Dumnezeu prin moartea Lui, ca om, ci ca să ne facă asemenea Lui în dumnezeire prin faptul că s-a făcut asemenea nouă prin umanitatea asumată și a intrat în cea mai strânsă unire cu noi prin ea. Căci, spune Sfântul Evanghelist Ioan: *Și celor ce L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu* (Ioan 1,12).

Comentând acest verset, Sfântul Chirii spune: „Căci deoarece au primit prin credință pe Fiul, primesc puterea de a fi ridicați între fiii lui Dumnezeu. Le dă Fiul puterea ce o are El după fire... chemându-i la comuniune... împlinind aceasta ca o faptă a iubirii față de lume. Căci nu puteam scăpa altfel de moarte, noi cei ce purtăm chipul celor pământești, dacă nu se întipărea în noi frumusețea (bunătatea) chipului ceresc, prin chemarea la calitatea de fii". Astfel, noi rămânând cu firea noastră creată, dar cinstită de iubirea lui Dumnezeu, suntem ridicați la unirea cu Fiul Lui în așa măsură că primim din plinătatea nesfârșită a vieții Lui, tot mai mult din bogăția Lui ca un har peste har, cum spune tot Evanghelistul Ioan: „Din plinătatea Lui noi toți am luat har peste har" (Ioan 1,16).

Câtă vreme în catolicism grația este o simplă iertare ce ne-o aduce Hristos prin satisfacerea onoarei jignite a lui Dumnezeu prin jertfa Lui, iar protestanții și mai ales membrii grupărilor neoprotestante nu vorbesc de har, în Ortodoxie se vorbește continuu de har, ca dar al bunătăților și puterilor dumnezeiești sau al vieții Lui fericite și nemuritoare.

Dacă viața sau energia (lucrarea) necreată sau harul ce ni se dă prin Hristos nu e o grație creată, care ar ține pe Hristos separat de noi, ca în catolicism, cum Il ține și în protestantism și în grupările neoprotestante, lucrarea sau harul sau viața Lui în noi nu poate fi nici pur dumnezeiască. Căci Hristos fiind și Dumnezeu și om, sau atât Persoană a firii dumnezeiești, cât și a celei omenești asumate de El, nu poate lăsa neactivă nici una din firile Sale. El lucrează în noi atât ca Dumnezeu cât și ca om, sau ni se face comunicativ ca Dumnezeu întrucât este și om. El unește lucrarea dumnezeiască cu cea omenească fără să le confunde. Așa cum a vindecat ochii orbului cu puterea dumnezeiască, lucrând prin mâna care s-a atins cu tină de ochii lui, așa și după înviere a comunicat puterea Duhului Sfânt prin suflarea gurii Sale asupra apostolilor. De aceea, păstrându-și trupul și după înălțarea la cer, nu comunică lucrarea Sa dumnezeiască fără mijlocirea trupului Său, deși acum acesta este deplin îndumnezeit sau transfigurat. Hristos rămâne în veac și om, chiar după înălțare, pentru că vrea să ne mențină și pe noi în veci oameni în trup, deși cu trupul deplin transfigurat. Moise și Ilie s-au arătat pe Tabor fiecare cu trupul propriu, ca și Hristos însuși, deși din ele iradia lumina copleșitoare a dumnezeirii.

Prin Trupul transfigurat, dar nu fără el, ne comunică Hristos și acum harul Său, spre a ne înălța treptat și pe noi spre un trup transfigurat. Sfântul Chirii susține pe larg în lucrarea citată veșnicia trupului nostru. Altfel n-ar exista înviere. Prin trupul Său, Hristos a manifestat iubirea Sa față de noi, dusă la culme prin răstignirea Sa pentru noi, și prin trupul Său, purtând în el urmele acestei fapte iubitoare la extrem, ni se comunică și acum în Sfânta Impărtășanie.

Dar El vine cu iubirea Sa trăită la culme în răstignirea Sa în noi, pentru că are în iubirea Sa față de Tatăl, ca și în iubirea Tatălui față de sine, simțirea eternă a iubirii. El poate să ne iubească și după întrupare pentru că Tatăl însuși Il iubește pe El ca pe Fiul și după întrupare, deci și ca om, și deci și El îi iubește pe oameni cum îi iubește Tatăl Său ca pe cei ce poartă chipul Lui de om și vrea să atragă și pe oamenii cu care s-a unit în iubirea Sa față de Tatăl. De aceea mulțumindu-I pentru iubirea pe care ne-a arătat-o nouă și Tatălui prin răstignire, îi mulțumim și Tatălui care L-a trimis ca om ca să ne iubească prin El cum Il iubește pe El însuși și noi să-L iubim pe Tatăl cum Il iubește Fiul Lui Unul Născut. De aceea făcându-ne semnul crucii, ne amintim nu numai de iubirea lui Hristos față de noi, ci și de iubirea Tatălui, arătată nouă prin Fiul cel răstignit și prin Duhul în care își arată nu numai iubirea Lui față de Fiul cel din veșnicie, ci și față de Fiul întrupat și prin El față de noi.

Nu vrem să uităm de crucea lui Hristos prin care ne-a arătat iubirea extremă, dar nici de Tatăl și de Duhul Sfânt care și-au arătat de asemenea iubirea lor față de noi prin Fiul cel întrupat, și ne facem semnul crucii pornind de la frunte, sau de la gândul la Tatăl, coborând spre piept, de unde a coborât Fiul lui Dumnezeu la noi până la jertfă, mărturisind că prin jertfa Fiului Său, Tatăl ne cere să împlinim faptele iubirii noastre față de Dumnezeu cel în Treime, pornind la lucrarea aceasta cu mâna dreaptă.

Pățimirea de pe cruce este actul hotărâtor, *crucial*, prin care Hristos a învins moartea, căci această pătimire, deși a fost suportată prin trup, în răbdarea ei a fost puterea

dumnezeiască. De aceea, când se face semnul ei cu credință, Hristos însuși retrăiește puterea ce a exercitat-o prin ea și de aceea prin semnul ei se binecuvintează sau se curățesc toate, venind în cele binecuvântate puterea lui Hristos. Iubirea față de noi își are izvorul în existența supremă, în existența care există prin ea însăși, nu se ivește pe vreo treaptă inferioară a existenței. Iubirea este însușirea existenței. Iubirea este însușirea existenței supreme și spre ea suntem atrași și noi prin iubirea pe care ne-o arată, săvârșind cele mai mari fapte pentru noi, ca să ne arate cât de mult ține la noi: se face om însuși Fiul lui Dumnezeu prin cea mai mare smerenie și primește cea mai grea pătimire ca să ne scape de moarte, spre a ne avea într-un dialog al iubirii veșnice.

Se afirmă uneori că creștinismul este depășit, că trebuie să căutăm o credință mai modernă. Dar ce poate fi mai înalt decât o credință care are la bază iubirea celor mai înalte existențe față de om și vrea să ajute pe om să se urce la înălțimea acestei iubiri? Ce ideal mai înalt poate fi propus oamenilor decât iubirea până la jertfa vieții a unora pentru alții, urmând exemplul lui Dumnezeu însuși, iubirea care are la bază prețuirea nesfârșită a persoanei umane și credința în perspectiva desăvârșirii ei nesfârșite? Idealul sporirii nesfârșite în iubire este un ideal care nu poate fi depășit de nici un altul.

De aceea Fiul lui Dumnezeu întrupat ca om nu putea să se facă un om păcătos, căci aceasta l-ar fi închis în egoismul îngust contrar iubirii. Un Dumnezeu făcut un om păcătos ar fi încetat să mai fie Dumnezeu și să mai poată aduce jertfa pentru oameni, care să ne scape de moarte și să ne fie un vârf de atracție nesfârșită pe calea spre El. Și pe această cale nu putem înainta decât dacă El însuși este în noi cu putere a Lui, ca o cale care nu ni se arată numai ca cea care trebuie urmată, ci ca o cale ce ne atrage aflându-se înaintea noastră.

El este Adevărul prin excelență, peste care nu poate fi altul, căci are în sine plenitudinea nesfârșită a existenței sau a vieții. El este Lumina întregă a lumii, Lumina care nu ne duce spre altă țintă, ci ne atrage spre ea însăși, ca sensul suprem al vieții. Hristos este toate acestea înăuntrul nostru tot mai mult, nu în afara noastră, căci numai așa este și puterea noastră care ne duce la tot mai deplina unire cu El, la tot mai deplina fericire.

Iisus Hristos este astfel *Cel ce era* (oricând) și *Cel ce este și Cel ce vine* (tot mai aproape de cei în care este și vine ca prezență în cela ce încă nu este) (Apocalipsa 1, 8). El singur poate zice: *Eu sunt Alfa și Omega* (Apocalipsa 1,8). N-a fost înainte de El cineva sau ceva și nu va înceta vreodată să existe ca să fie urmat de altul mai înalt, mai desăvârșit, el este infinitul. Și nu poate astfel decât ca Persoana iubirii infinite, deci având o altă Persoană pe care o iubește din veci și o va iubi în veci. Căci numai iubirea desăvârșită și nesfârșită are în ea fericirea infinită.

Nici o esență inconștientă, o esență obiectivă nu poate da o mare bucurie. Bucuria nu-mi vine decât de la o altă persoană, de la conștiința ei atentă față de mine. Dar nu persoanele care simt în ele nevoia de alte persoane, deci care sunt mărginite în ele însele, îmi pot da bucuria veșnică și desăvârșită, ci numai Persoana care nu are nevoie de alta, ci are în ea plenitudinea. Numai de la Dumnezeu cel întreit în Persoane îmi poate veni neîncetat și în veci fericirea nesfârșită.

Una din aceste Persoane desăvârșite în iubirea cu alte două Persoane a intrat în comuniune veșnică cu noi, care voim, pentru această fericire nemuritoare.

Numai făcându-Se o asemenea Persoană om, dar om necăzut din iubirea Lui dumnezeiască, om necăzut în păcătoșenie egoistă, ne-a putut aduce pentru vecie comuniunea, fericirea. Numai o Persoană care fiind Dumnezeu cel nemărginit și infinit, prin fire S-a făcut om fără de păcat și ne-a putut aduce iubirea Sa extremă la jertfa de Sine ca om, ca să ne scape de moarte. Dacă s-ar fi făcut om păcătos, nu numai că ar fi încetat să fie Dumnezeu ceea ce este imposibil ci nici n-ar fi murit pentru noi, ci pentru Sine și ca atare n-ar fi putut învinge moartea. Aceasta înseamnă că Persoana Fiului lui Dumnezeu nu S-a născut ca om, din actul plăcerii păcătoase al unirii dintre un bărbat și o femeie. Aceasta ar fi însemnat că El a început să existe de-abia prin această naștere, ca om de rând. Dar El era de mai înainte Persoana Fiului lui Dumnezeu și în calitatea aceasta și-a luat El însuși și firea omenească prin lucrarea Sa și a Duhului Sfânt, unit cu El, dintr-o Fecioară, deci în mod nepăcătos.

Grupurile neoprotestante care nu recunosc nașterea lui Hristos din Fecioară, ci pe calea naturală a omului de rând, nu-L recunosc, de aceea, de fapt, ca Dumnezeu făcut om și de aceea evită să-I spună Hristos, ci numai Iisus, iar cugetându-L ca om păcătos, în mod consecvent nu cred nici că a murit pentru noi, ci pentru păcatul Lui, ca orice om.

Astfel, între negarea de către ei a nașterii din Fecioară a lui Iisus și nerecunoașterea crucii ca mijloc prin care ne-a mântuit este o strânsă legătură. Iar dacă Iisus a murit pentru păcatul Lui, El nici nu a putut învinge moartea. De aceea nici nu vorbesc ei prea clar despre învierea Lui. Pentru ei Iisus este mai degrabă un prooroc, ca cei din Vechiul Testament. Ei refuză, ca și fariseii din timpul Lui, să-L numească Hristos. Ba nu-i spun nici Mântuitorul. Pentru că dacă n-a învins moartea, nu ne-a mântuit. De aceea unii, nerecunoscând dumnezeirea Lui, se declară mai curând Iehoviști, sau credincioși ai Dumnezeului din Vechiul Testament, sau cinstesc sâmbăta, ca evreii, nu Duminica, ziua învierii Domnului.

Noi credem că Hristos s-a născut din Fecioară și că Cel ce S-a născut din ea, luând din ea firea omenească, este Fiul lui Dumnezeu. Deci Sinodul III ecumenic de la Efes (din anul 431) a numit-o Născătoarea de Dumnezeu.

De aceea Ortodoxia acordă o mare cinstire Maicii Domnului, atât în rugăciuni și cântări de laudă, cât și în icoane. Dar ea este prezentată în icoane totdeauna împreună cu Hristos: în icoana Nașterii Domnului, în prezentarea ei cu Pruncul dumnezeiesc în brațe, în Deisis, unde este în rugăciune spre Fiul ei, în icoana Adormirii, când Fiul ia sufletul ei în chip de copil în brațe. În Catholicism, ea este prezentată adeseori singură. I se acordă astfel un fel de importanță despărțită de Fiul lui Dumnezeu cel întrupat și în dogma catolică despre conceperea ei fără păcatul strămoșesc, prin ceea ce se afirmă că nu prin întruparea Fiului lui Dumnezeu a început eliberarea Maicii Domnului de păcatul strămoșesc - ea însăși fiind curățită de acest păcat când s-a conceput în ea Hristos însuși ci de la conceperea ei.

În catolicism, tendința de a vedea pe Fecioară oarecum independentă de Fiul ei se arată și în numele ce i se dă, de Madona, pe când în Ortodoxie ea e numită totdeauna Maica Domnului, sau Născătoarea de Dumnezeu.

În legătură cu aceasta este de menționat și importanța ce o au icoanele în cultul Bisericii Ortodoxe. Catolicismul a coborât icoanele la un fel de tablouri din care nu iradiază taina și de aceea nici nu sunt sfințite, iar protestanții și grupurile neoprotestante le refuză cu totul, ca idoli. Dar dacă puterea lui Hristos se poate comunica prin cuvinte, de ce nu s-ar putea comunica și prin mijloace ce se adresează ochilor? Dacă se admite descrierea răstignirii lui Hristos prin cuvinte, de ce nu s-ar admite pre-zentarea ei și prin icoană, care expune într-un mod mai concentrat și poate mai impresionant pătimirea Lui. Fiul lui Dumnezeu întrupându-Se, a arătat că nu disprețuiește omenescul și deci nici cuvântul și chipul omului.

În respingerea creștinismului occidental a icoanelor este aceeași tendință de alungare a lui Dumnezeu din lumea creată de El, aceeași tendință de laicizare a lumii și de reducere a relației cu Dumnezeu la o relație speculativă, prin simple curente abstracționiste. Principalul este să se redea în icoană fidel ceea ce se spune cu cuvinte în Sfânta Scriptură și ca să se exprime credința cea mai vie prin ea, așa cum se exprimă și prin cuvintele despre Hristos, sau despre Maica Lui, fapt respectat în icoanele ortodoxe. Unde se vorbește despre el cu credință, vine și Hristos cu puterea Lui. De ce n-ar veni și unde se înfățișează chipul Lui, în icoană?

În Vechiul Testament nu se înfățișează Dumnezeu în icoane, pentru că nu se întrupase Fiul Lui. Și totuși, El este descris de proorocul Daniil și este prezentat prin unele simboluri din cortul sfânt. Dumnezeu nu este despărțit de creația Lui. El este în toate. Dar în mod special când sunt sfințite prin rugăciunile Bisericii.

În general, creștinismul evanghelic păstrat în Răsărit prin Ortodoxie este un creștinism duhovnicesc, spre deosebire de creștinismul occidental care are mai mult un caracter raționalist, neduhovnicesc, lipsit de prezența reală a lui Hristos în oameni și în lume.

În Occident s-a introdus pentru prima dată în crezul niceo-constantinopolitan, expresia nouă despre purcederea Sfântului Duh și de la Fiul (Filioque), primită oficial la Roma de-abia în secolul XI. Expresia, întregită teologic prin formula „tamque ex uno principio” „ca dintr-un singur izvor”, tinde la o confuzie între Tatăl și Fiul în actul purcederii Duhului, atenuând deosebirea personală între Tatăl și Fiul și favorizând ideea că o Persoană poate proveni din ființa omenească. Este o idee care se accentuase de către Tertulian și Augustin. Ea este afirmată și astăzi în mod direct de unii teologi catolici. Astfel, Herbert Muhlen dă de înțeles că chiar Duhul Sfânt devine un act comun, sau o Persoană comună a Tatălui și a Fiului. „Se poate spune că Duhul Sfânt este actul comun (Wir - Akt) al Tatălui și al Fiului, ca Persoană adică”. „Duhul Sfânt este relația intertrinitară, actul comun (Wir - Akt) al Tatălui și Fiului, în El însuși” (*Der heilige Geist als Person*, 3 Auflage, Munster, Verlag, p. 157 și 159).

Această tendință spre confuzia Persoanelor reduce relația iubitoare dintre ele. Tatăl nu mai rămâne în actul purcederii Tată al Fiului, și Fiul, Fiu al Tatălui. Deci nici nouă Fiul întrupat nu ne mai dă Duhul Sfânt ca Duh de Fiu ca să ne facă și pe noi fii ai Tatălui ceresc, împreună cu Sine. Duhul nu mai apare ca Duh al comuniunii între Persoanele neconfundate, nici între oameni, dacă nu mai are un astfel de rol nici în Sfânta Treime, întărind iubirea unei Persoane față de o alta.

În Ortodoxie cei ce cred în Hristos primesc Duhul pentru ridicarea lor la iubirea față de Tatăl ca Tată și față de Fiul ca frate dumnezeiesc făcut om asemenea lor, dar și dragostea față de ceilalți oameni ca frați în Hristos. Duhul ne ridică peste alipirea la lume, ferindu-ne de o pornire individualistă sau egoistă. Duhul Sfânt aduce în viața noastră viața dumnezeiască, viața de sfințenie, viața îndumnezeită. El ne face să simțim pe Hristos și lucrarea Lui una cu lucrarea Duhului în noi. De aceea prin Duhul cerem în rugăciunile Bisericii sfințirea tuturor, o dată cu semnul crucii făcut peste noi și peste cele ce le folosim ca mișcare de depășire a egoismului nostru.

De lucrarea sfințitoare a Duhului unită cu semnul crucii nu se vorbește în grupările neoprotestante nicidecum. Oamenii rămân astfel închiși în lumea aceasta, adresându-I lui Iisus simple cuvinte.

3. *Spiritualitatea ortodoxă accentuată de poporul român în mod deosebit prin unele expresii ale sale.*

Poporul român afirmă importanța credinței sale, numind-o „*lege românească*” sau „*lege strămoșească*”. Ea reprezintă astfel pentru el fundamentul tuturor legilor de viață într-o conviețuire de reciprocă prețuire și conlucrare, care-i asigură unitatea și identitatea. Spunându-i „*legea românească*” și „*strămoșească*”, poporul nostru afirmă trăirea în ea de la începuturile existenței sale, care coincide cu timpul apariției creștinismului și răspândirii lui prin apostolii lui Iisus Hristos.

Dar această îndelungată și necurmată trăire în legea de supremă noblețe a lui Hristos, a produs o deosebit de afectuoasă alipire a lui la Dumnezeu, care i-a devenit întru totul familiar.

Această familiaritate afectuoasă față de Dumnezeu, care a pus o pecete de afecțiune și pe relațiile fiecărui ins cu semenii săi, o tâlcuiește poporul nostru prin expresia „*Dumnezeu drăguț*”. Dumnezeu nu este un Stăpân aspru și distant, ci un Părinte iubitor și de aceea drag, ba chiar drăguț. Este un diminutiv care, ca aproape toată mulțimea de diminutive ale poporului românesc, nu exprimă o micime a lui Dumnezeu numit astfel, ci o intimitate și o căldură a relației cu El, a venirii Lui în apropierea noastră, faptă săvârșită de Fiul lui Dumnezeu prin întruparea Lui, numită de Sfântul Apostol Pavel „*chenoză*”, smerire, dezbrăcare de slava exterioară, ca să-L putem simți apropiat de noi. Cum spune copilul tatălui său „*tăicuțu*”, fără a înceta să-l vadă în mărima lui, dar simțindu-i în același timp coborârea iubitoare la el, așa spune poporul nostru „*Dumnezeu drăguț*”, simțind coborârea Lui la * comunicare iubitoare cu sine.

În același înțeles folosește poporul nostru expresia „*Măicuța Domnului*”, văzând-o „*Măicuță*” nu numai pentru Fiul ei iubitor, ci și pentru tot cel ce se adresează ei... Simt pe

„Măicuța Domnului" tot așa de apropiată de mine și trăiesc aceeași afecțiune față de ea, cum o simt și cum o simte și maica mea, când îi spun „măicuță".

Este de menționat că numai poporul nostru folosește expresia „Maica Domnului". Grecii spun „Maica lui Dumnezeu". În legătură cu aceasta stă și faptul că numai poporul român numește existența supremă nu simplu „zeu", ca toate celelalte popoare, ci „Domnul Dumnezeu", care s-a prescurtat în „Dumnezeu". Prin aceasta deosebește pe Dumnezeu credinței creștine de zeii păgâni, ca forțe ale naturii. Dumnezeu este Domnul sau unicul Stăpân al tuturor. Acest nume s-a dat încă de Apostoli Domnului Hristos, ca să-L arate ca Dumnezeul Stăpân al tuturor. Acest nume îl folosește și poporul românesc, de la începuturile Lui, dar l-a folosit și pentru Tatăl, arătând că și Tatăl este Persoană și totodată Stăpânul tuturor. El afirmă prin aceasta stăpânirea lui Dumnezeu peste toate. Orice alt domn este un domn relativ, depinzând de alte puteri mai presus de el.

Prin expresiile acestea poporul român arată delicatețea sufletească care i s-a imprimat prin credința lui.

Delicatețea aceasta și-a exprimat-o și față de Domnul Iisus Hristos în „colindele" lui, în care folosește cele mai gingașe cuvinte pentru Pruncul dumnezeiesc născut în ieslea din Betleem. Dar tot în aceste cuvinte de o mare bogăție de conținut este descrisă toată lucrarea mântuitoare a lui Hristos. Între altele, pruncul este prezentat ca Dumnezeu care își însușește plânsul nostru, dar nu pentru trebuințele Lui, ci pentru păcatele noastre, plâns care-l va duce până la moartea pe cruce pentru noi. O expresie originală a primit în creația populară românească jertfa lui Hristos în „Legenda Mănăstirii Argeș". În ea, Hristos este numit Manole, forma românească a lui Emanuel, cum e numit Hristos în Sfânta Scriptură, care se traduce în românește „cu noi este Dumnezeu": Emanuel sau Manole nu poate întemeia Biserica decât pe jertfa trupului Său, care în limba greacă este de genul feminin (sarx). Dar poporul român a generalizat această idee, cunoscând faptul că oricine își dedică viața unei mari opere pentru alții, uită de grija celor apropiați.

Credința în Dumnezeu cere oamenilor să fie buni, așa cum este El însuși. Omul bun este „omul lui Dumnezeu". Omul rău e un „păgân", care nu crede în Dumnezeu. Bunătatea este una cu sănătatea minții. Cel lipsit de bunătate este „nebun". Omul bun este și un om cu sufletul frumos. Omul rău este un „om urât". Omul bun este omul comunicativ. Când nu ai pe cineva cu care să comunici, ți-e „urât". Numai omul comunicativ își face viața frumoasă, plăcută. Se afirmă prin aceasta firea comunicativă a românului. Eu am nevoie de altul, altul are nevoie de mine. Se afirmă prin aceasta valoarea persoanei. Când mă aflu numai între lucruri, mi-e „urât". Aceasta arată că la fundamentul existenței nu este o esență impersonală, ci o comuniune de Persoane, adică Sfânta Treime.

Pentru poporul român lumea întregă răspândește o „lumină" prin rânduiala ei. De aceea îi spune „lume", de la cuvântul lumină. Un peisaj frumos este o „gură de rai", este în el o frumusețe plină de taină. Ea nu este produsul unei esențe lipsită de gândire și de bucuria pentru o rânduială. Omului i se cere „să facă un lucru ca lumea"; prin aceasta se afirmă că și lumea e făcută „lume" printr-un simț conștient al rânduiei, al frumosului.

Iadul în care totul se află într-o luptă plină de dezarmonie este în întuneric.

În toată rânduiala lumii e prezent Dumnezeu cu iubirea Lui față de oameni. Dar față

de oamenii „fără Dumnezeu”, păgâni și răi, El folosește lumea și pentru a le aduce greutate și nenorociri. De aceea când vin asupra acestor oameni grele nenorociri, poporul român spune că-i „bate Dumnezeu”. Încercări pot veni și peste oameni buni, dar până la urmă ei sunt ajutați să biruiască necazurile și greutatele.

Poporul roman, crescut spiritual în mistica ortodoxă a luminii, nu în mistica occidentală a întinericului, este un popor care se bucură de lumină, căci lumina este în planul fizic expresia randuelii, iar în planul spiritual, expresia bunătății sau a relației armonioase, generoase a omului cu semenul său. Fața omului bun răspândește lumină. De aceea sfinții au în icoane capetele înconjurate de un nimb luminos. Omul bun este omul care zămeste lumină în bucuria comuniunii.

Toate acestea reprezintă un program pentru înobilarea reală a omului. Și numai în comuniunea bucurăoasă cu alții, așa cum e practică de poporul român, se înobilează omul. Numai în comuniune se înaintează la nesfârșit în această noblete și în descoperirea fără sfârșit a tainei omului, care se hrănește din taina comuniunii între Persoanele Sfintei Treimi.

Cartea a fost transformată în format text de Ciobanu Mihai Bogdan.

Pentru mai multe cărți ortodoxe puteți intra pe www.ortodox.as.ro

Mulumim celor care au contribuit la realizarea acestei cărți în format electronic.

Dumnezeu să fie cu noi. Amin!